

Livsvarigt fængsel ctr. psykopatforvaring

Af lektor, cand. jur. SV. GRAM JENSEN, København

1. Ved sanktionsvalget over for tiltalte, der er fundet skyldige i drab, har domstolene i en del tilfælde foretrukket fængsel på livstid fremfor psykopatforvaring, selv om den sidstnævnte sanktion var blevet tilrådet af vor højeste retspsykiatriske autoritet: retslægerrådet.¹⁾

For at undersøge i hvilket omfang noget sådant måtte have gjort sig gældende i de første årtier efter straffelovens ikrafttræden, har jeg foretaget en gennemgang af de drabssager fra årene 1933—54, hvor udfaldet enten er blevet livsvarigt fængsel (uanset at retslægerrådet havde anbefalet psykopatforvaring) eller psykopatforvaring.²⁾

Gennemgangen har altså omfattet to grupper af domstolsafgørelser.

Samtlige domme til livsvarigt fængsel (for fuldbyrdet manddrab) fra årene 1933—54 har udgjort udgangsmaterialet for den første gruppes vedkommende.³⁾ Herfra er udskilt de sager, hvor psykopatforvaring *ikke* var tilrådet fra retspsykiatrisk side.⁴⁾

Samtlige domme til psykopatforvaring for fuldbyrdet manddrab fra årene 1933—54 har udgjort udgangsmaterialet for den

¹⁾ Af sådanne tilfælde forekom der i årene 1933—54 i alt 10. Alle disse afgørelser er trykte. Det drejer sig om: UfR 1936.23 (H), 1936.821 (Ø), 1939.510 (H), 1947.1027 (H), 1948.42 (H), 1949.1091 (H), 1950.831 (H), 1951.545 (H), 1951.1033 (H) og 1954.461 (H).

At domstolene i en del tilfælde har foretrukket livsvarigt fængsel fremfor psykopatforvaring er også omtalt i retslitteraturen, se f. eks. Knud Waaben: Utilregnelighed og særbehandling (Kbh. 1968) s. 87 ff.

²⁾ Ifølge kriminalstatistikken for årene 1933—54 skal i alt 23 mænd være blevet idømt psykopatforvaring for overtrædelse af straffelovens § 237 om manddrab. For kvinders vedkommende indeholder kriminalstatistikken for de pågældende år ingen oplysninger. Og kriminalstatistikken 1955 ff. indeholder slet ikke sådanne oplysninger hverken for mænds eller kvinders vedkommende.

At 23 mænd i de pågældende år ved en endelig dom er blevet anset med psykopatforvaring for fuldbyrdet manddrab er dog langtfra tilfældet. Om det faktiske tal se note 5.

³⁾ Udgangsmaterialet vedrørende de livstidsdømte har omfattet 40 domfældte (38 mænd og 2 kvinder). For dette materiale har jeg redegjort i Festskrift til Stephan Hurwitz (Kbh. 1971) s. 283 ff. og i Juristen 1972 s. 489 ff. Se også den sammenfattende oversigt i NTfK 1972 s. 81 ff.

⁴⁾ Tilbage bliver herefter de i note 1 opregnede domme.

anden gruppes vedkommende.⁵⁾ Herfra er udskilt de sager, hvor tiltalte var under 18 år på gerningstidspunktet, idet fængsel på livstid har været udelukket i sådanne tilfælde, jfr. straffelovens § 84, stk. 1, nr. 2, 2. pkt.⁶⁾ Endvidere bortses der i det følgende fra landssvigere,⁷⁾ idet der ingen landssvigere er medtaget i udgangsmaterialet vedrørende de livstidsdømte.

Medens retslægerådets sanktionsanbefaling altid vil være givet i dommen, vil det derimod kun i undtagelsestilfælde fremgå af denne, hvad anklagemyndigheden havde nedlagt påstand om. Ved justitsministeriets velvilje har jeg imidlertid haft lejlighed til at gennemgå ikke blot dommene, men også selve de originale sagsakter, og i alle tilfælde er anklagemyndighedens påstand fremgået af den blandt akterne beroende retsbogsudskrift.

Af tabel 1 ses det umiddelbart, at domstolene i de her omhandlede sager har foretrukket livsvarigt fængsel fremfor psyko-

Tabel 1. Drabsmænd 1933—54, dels idømt livsvarigt fængsel, dels idømt psykopatforvaring, men som af retslægerådet alle var blevet foreslået anbragt i psykopatforvaring.

anklagemyndigheden havde under sagen nedlagt påstand om	livsvarigt fængsel antal dømte	psykopatforvaring antal dømte
livsvarigt fængsel	7 (heraf: 1 kvinde)	1
almindelig straf [uden udtrykkelig påstand om livsvarigt fængsel]	3	2
psykopatforvaring	0	7 (heraf: 1 kvinde)
i alt	10 (heraf: 1 kvinde)	10 (heraf: 1 kvinde)

⁵⁾ ØLD 29/7 1938 (utrykt), jfr. RÅ 1938.80, UfR 1938.1028 (H), jfr. RÅ 1938.45, ØLD 13/1 1947 (utrykt), ØLD 7/3 1947 (utrykt), ØLD 2/12 1947 (utrykt), UfR 1948.1045 (H), UfR 1949.10 (H), VLD 24/8 1949 (utrykt), jfr. RÅ 1949.64, UfR 1950.29 (H), jfr. RÅ 1949.8, Vordingborg rets dom 3/11 1949 (utrykt), ØLD 23/1 1951 (utrykt), jfr. RÅ 1950.71, UfR 1951.557 (H), VLT 1951.295 og VLT 1955.27, jfr. RÅ 1954.199. — Dette udgangsmateriale har omfattet 14 domfældte (13 mænd og 1 kvinde). Jeg er forvaringsanstalterne i Herstedvester og Horsens tak skyldig for oplysninger vedrørende disse domfældte.

⁶⁾ UfR 1938.1028 (H) og UfR 1950.29 (H).

⁷⁾ UfR 1948.1045 (H) og UfR 1949.10 (H).

patforvaring i nøjagtig halvdelen af tilfældene, og at domstolene kun i ét eneste tilfælde har modsat sig anklagemyndighedens påstand om anvendelse af fængsel på livstid. Derimod siger denne oversigt intet om, i hvilket omfang domstolene er anklagemyndigheden følgagtig. Hvis hensigten havde været at belyse dette spørgsmål, skulle der naturligvis have været anvendt et helt andet udgangsmateriale, f. eks. samtlige drabssager, hvor retslægerådet havde anbefalet psykopatforvaring.

Det her omhandlede tilfælde, hvor retten modsatte sig anklagemyndighedens påstand om idømmelse af fængsel på livstid, er refereret i VLT 1955.27, jfr. RÅ 1954.199. Sagen angik en tidligere straffet mand, der med kniv havde stukket en ham ganske ubekendt mand ned på åben gade.

Af retslægerådet blev den pågældende betegnet som „psykopat i ret udtalt grad“, ligesom retslægerådet tilrådede, at han under hensyn til risikoen for nye kriminelle og eventuelt farlige handlinger anbragtes i psykopatforvaring.

Vestre landsret fulgte retslægerådet og gik således imod anklagemyndigheden, men dommen blev dog ikke påanket til højesteret. Det kan tilføjes, at vedkommende statsadvokat indstillede til rigsadvokaten, at der acquiesceredes ved dommen, og at hans begrundelse var, at domfældte efter det indtryk, han havde gjort under domsforhandlingen, skønnedes at have behov for psykiatrisk behandling. — Udtrykt i uærbødige vendinger: en tiltalt kan altså optræde som psykisk afvigende i en sådan grad, at anklagemyndigheden fæster lid til de foreliggende retspsykiatriske erklæringer. Dernæst: om der består et behov for psykiatrisk behandling eller ej, er et rent lægeligt spørgsmål, der ikke kan gøres til genstand for retlig efterprøvelse. Det, retten (og dermed også anklagemyndigheden) skal tage stilling til, er, hvorvidt tiltalte kan anses for egnet til påvirkning gennem straf.

2. Af stor interesse er det herefter, om domstolenes valg af sanktion har haft betydning for interneringsperiodens længde.

For de livstidsdømtes vedkommende er interneringsperioden opfattet som tidsrummet mellem tidspunktet for afsigelsen af den endelige dom til fængsel på livstid og tidspunktet for den kgl. resolution om (betinget) benådning.

For forvaringsgruppens vedkommende er interneringsperioden opfattet som tidsrummet mellem tidspunktet for afsigelsen af den endelige dom til anbringelse i psykopatforvaring og tidspunktet for afsigelse af kendelse om udskrivning på prøve.

Det fremgår af tabel 2, at hovedparten af de forvarede er kommet på fri fod efter færre års frihedsberøvelse end selv de livstidsdømte, der hurtigst opnåede at blive benådet. Det må dog herved tages i betragtning, at medens de livstidsdømte alle har været „forvaringsemner“, vil jeg ingenlunde hævde, at samtlige

Tabel 2. Interneringstiden. For livstidsdømte: tiden fra endelig dom til benådning; for forvarede: tiden fra endelig dom til prøvedskrivning.

	livsvarigt fængsel antal dømte	psykopatforvaring antal dømte
5—6 år		2
6—7 ”		1
7—8 ”		
8—9 ”		1
9—10 ”		
10—11 ”		2
11—12 ”		
12—13 ”	1	
13—14 ”	1	
14—15 ”	2	
15—16 ”	2	
16—17 ”		
17—18 ”		
18—19 ”		2
19—20 ”		
20—21 ”	1	
21—22 ”		
22—23 ”		
23—24 ”		
24—25 ”	1	
i alt	8	8

de til forvaring dømte omvendt skulle have „kvalificeret sig“ til fængsel på livstid. Men for en del af de til forvaring dømte gælder utvivlsomt, at deres lovovertrædelser — uden hensyntagen til de foreliggende subjektive omstændigheder — ville have medført livsvarigt fængsel.⁸⁾

Til oplysningerne i tabel 2 må for livstidsgruppens vedkommende føjes, at 2 af de livstidsdømte fortsat er hensiddende i fængselsvæsenets anstalter. Det drejer sig om en mand, dømt i 1949 for drab af en kvindelig læge, som han under falsk på-

⁸⁾ Dette gælder i hvert fald følgende fire domme: VLD 24/8 1949 (utrykt) (drab af forældre), Vordingborg rets dom 3/11 1949 (utrykt) (drab af 16-årig pige og usømmelig behandling af liget), VLD 12/6 1951 (VLT 1951.295) (drab af hustru og 3 børn) samt VLD 9/11 1954 (VLT 1955.27) (drab på åben gade af en gerningsmanden ubekendt mand).

skud om et barns sygdom havde lokket til sig,⁹⁾ samt om en mand, dømt i 1954 for anden gang for drab.¹⁰⁾

For forvaringsgruppens vedkommende må der suppleres med oplysning om, at en mand er død efter at have hensiddet i psykopatforvaring i få måneder, og at den foran omtalte gerningsmand til et knivstik-drab på en ham aldeles ubekendt mand hensidder på attende år i forvaring.

3. Om recidivet blandt benådede og prøveudskrevne kan oplyses, at 3 fra livstidsgruppen er recidiveret, og at 2 fra forvaringsgruppen er recidiveret.

Til belysning af recidivet, kvalitativt betragtet, skal der foretages en summarisk gennemgang af de foreliggende tilfælde:

Tilfælde 1 (fængsel på livstid).

Benådet i 1950 efter at have afsonet godt 14 års fængsel bl. a. for i 1935 at have dræbt en arbejdsfælle med slag af en hakke for at kunne frarøve ham hans ejendele.

Tidligere, i årene 1932—35, anset med 4 frihedsstraffe for tyverier m. v.

Den pågældende mand er i 1953 blevet idømt 8 måneders fængsel for blufærdighedskrænkelser, ligesom han i 1957 for tilsvarende lovovertrædelser er blevet idømt forvaring. Han blev prøveudskrevet fra forvaring i 1958 og endeligt udskrevet i 1962.

Tilfælde 2 (fængsel på livstid).

Benådet i 1961 efter at have afsonet godt 13 år fængsel bl. a. for i 1946 at have skaffet sig adgang til en aldersrentenyders hus, medbringende en ladt pistol, for at stjæle samt for at have dræbt aldersrentenyderen ved slag i hovedet med pistolens skæfte og ved kværkning.

Tidligere, i 1941 og i 1942, fået tiltalefrafald for tyverier og brugs-tyverier samt i 1944 idømt 1 års fængsel for et karlekammertyveri.

Den pågældende mand har i 1962 fået tiltalefrafald for et lejlighedspræget tyveri af en hundredkroneseddel fra en arbejdskammerat mod inden retten at vedtage 10 dagbøder à 20 kr.

Tilfælde 3 (fængsel på livstid).

Benådet i 1966 efter at have afsonet 15½ års fængsel bl. a. for forsøg på røveri af særlig farlig karakter og i forbindelse hermed, i 1949, at have dræbt en købmand med pistolskud.

Tidligere, i 1947, straffet med 40 dages fængsel for vold og ulovlig våbenbesiddelse, hvilken frihedsstraf han dog blev betinget benådet for at udstå.

⁹⁾ UfR 1949.1091 (H).

¹⁰⁾ UfR 1954.461 (H).

Den pågældende mand er i 1971 blevet idømt 6 måneders fængsel for berigelsesforbrydelser og nogle særlovsovertrædelser.

Tilfælde 4 (psykopatforvaring).

Prøveudskrevet i 1968 efter at have hensiddet i psykopatforvaring i mere end 18 år for i 1949 at have dræbt en 16-årig husassistent med en brændeøkse og for at have gjort sig skyldig i usømmelig behandling af lig.

Tidligere registreret udelukkende for tyverier. Udover tiltalefrafald idømt ungdomsfængsel (i 1943) og dømt til anbringelse på sindssygehospital (i 1947).

Den pågældende mand er i 1970 (i Sverige) blevet idømt 1 års fængsel (for overtrædelse af 3 § varusmuggingslagen og 1 § narkotikastrafflagen). Endvidere har rigsadvokaten i 1972 i medfør af retsplejelovens § 723, stk. 2, meddelt den pågældende tiltalefrafald for bedrageri.

Tilfælde 5 (psykopatforvaring).

Prøveudskrevet i 1969 efter at have hensiddet i psykopatforvaring i 18 år for forsøg på brandstiftelse og for i 1950 at have ombragt sin hustru og deres 3 børn ved at slå dem i hovedet med en hammer.

Tidligere, i 1942, ved dom anbragt på sindssygehospital for brandstiftelse.

Den pågældende mand gjorde sig få måneder efter prøveudskrivningen på ny skyldig i brandstiftelse, idet han satte ild på sit eget hus, der nedbrændte totalt. — Den pågældende blev ved retskendelse genindsat i forvaring, hvorefter anklagemyndigheden meddelte ham tiltalefrafald.

4. Hvilke faktorer der afgørende har influeret på domstolenes valg af sanktion, er det vanskeligt at sige med bestemthed.

Over for psykopater, som har begået drab, der kan karakteriseres som abnorme enkelreaktioner,¹¹⁾ har domstolenes kurs i hvert fald ikke været konsekvent. Det her gennemgåede materiale udviser to tilfælde, hvor tiltalte blev dømt til at anbringes i psykopatforvaring. I det første tilfælde fulgte retten blot anklagemyndighedens påstand vedrørende sanktionsvalg,¹²⁾ hvorimod den i det andet tilfælde dømte til psykopatforvaring, uanset at anklagemyndigheden havde nedlagt påstand om almindelig

¹¹⁾ Se hertil H. Helweg: Den retslige psykiatri i kort omrids, 2. udg. (Kbh. 1949) s. 227 ff. og Erik Strömngren: Psykiatri, 9. udg. (Kbh. 1967) s. 322 ff. — Se også Stephan Hurwitz og Karl O. Christiansen: Kriminologi I (Kbh. 1968) s. 167 ff.

¹²⁾ ØLD 29/7 1938 (utrykt), jfr. RÅ 1938.80. Hos Helweg nævnes dette tilfælde (s. 232 f.) som eksempel på en kortslutningsreaktion på overgangen til en panikreaktion.

straf.¹³⁾ Men materialet omfatter også et tredje tilfælde, hvor tiltalte blev idømt fængsel på livstid, og hvor anklagemyndigheden alene havde nedlagt påstand om idømmelse af almindelig straf.¹⁴⁾

I hovedparten af de her omhandlede sager har der hersket overensstemmelse mellem den af anklagemyndigheden nedlagte påstand og den af domstolene foretrukne sanktion. Heri er der imidlertid intet opsigtsvækkende. Interessen må samle sig om de tilfælde, hvor der har været en diskrepans mellem anklagemyndigheden og domstolene.

I tre tilfælde idømtes tiltalte således fængsel på livstid, uanset at anklagemyndigheden ikke havde nedlagt nogen udtrykkelig påstand om anvendelse af lovens strengeste straf. Det ene tilfælde var et drab under indbrud.¹⁵⁾ Det andet tilfælde var et dobbeltdrab.¹⁶⁾ Og det tredje tilfælde har jeg allerede strejft i forbindelse med min omtale af domstolenes kurs over for psykopater, som har begået drab, der har karakter af en kortslutningsreaktion. I det pågældende tilfælde var der det særlige, at offeret var en politimand, og at gerningsmanden i tidsrummet

¹³⁾ ØLD 7/3 1947 (utrykt). Den observerende psykiater har i mentalerklæringen anført, at drabet må opfattes som „en Kortslutningshandling forøvet under højspændt Affekt“. Retslægerådet har i sin erklæring ikke udtalt sig om karakteren af drabshandlingen.

¹⁴⁾ UfR 1951.1033 (H). Retslægerådet havde i sin udtalelse anført: „Drabshandlingen må antages at være udført efter en kortslutningsreaktion“.

¹⁵⁾ UfR 1948.42 (H), hvor anklagemyndigheden iflg. retsbogsudskriften havde nedlagt påstand om „passende streng Fængselsstraf“. Ved Vestre landsrets dom 23/4 1947 blev udfaldet fængsel på livstid, hvorefter tiltalte indankede dommen for højesteret. Højesteret stadfæstede dommen, dog dissenterede 3 af 9 dommere for psykopatforvaring. — Dommen er kommenteret af O. I. Kaarsberg i NTFK 1952.263.

¹⁶⁾ UfR 1950.831 (H), hvor anklagemyndigheden iflg. retsbogsudskriften havde nedlagt påstand om „streng fængselsstraf“. Ved Østre landsrets dom 3/11 1949 blev udfaldet fængsel på livstid, hvorefter tiltalte indankede dommen for højesteret, hvor den imidlertid blev stadfæstet. — Dommen er kommenteret af O. I. Kaarsberg i NTFK 1952.264.

I denne sag var der det særlige moment, at retslægerådet i sin erklæring havde udtalt, at rådet af principielle grunde måtte tilråde, at den pågældende anbragtes i psykopatforvaring, uagtet man ikke var blind for, at psykopatforvaringsanstalten næppe ville være et velegnet anbringelsessted for en person af hans type. — Denne udtalelse havde rådet i en senere erklæring uddybet derhen, at psykopatforvaringsanstalten ikke skønnedes at være „det adæquate anbringelsessted“, idet tiltaltes tilstand næppe krævede psykiatrisk indgriben, lige så lidt som en resocialisering kunne tænkes opnået gennem psykiatrisk behandling.

mellem drabet og pågribelsen havde gjort sig skyldig i anden grov kriminalitet.¹⁷⁾

Omvendt idømtes tiltalte psykopatforvaring i to tilfælde, hvor anklagemyndigheden havde påstået almindelig straf. Det ene tilfælde var et ægtefælledrab, hvor en mand havde dræbt sin hustru med revolverskud, efter at hun havde taget skridt til separation.¹⁸⁾ Det andet tilfælde har jeg tidligere været inde på, idet det er en af de ovenfor omtalte kortslutningsreaktioner: en gift mand havde kvalt en kvinde, som han gennem nogen tid havde stået i forhold til, og som han umiddelbart forinden drabet havde haft samleje med.¹⁹⁾

At det i disse diskrepans-tilfælde har været faktorer som forbrydelsens mere eller mindre oprørende karakter²⁰⁾ og gerningsmandens formodede farlighed, der har været udslagsgivende for udfaldet, kan næppe betvivles.

Men tilsvarende overvejelser har selvsagt allerede ligget til grund for anklagemyndighedens nedlæggelse af påstand i sagen. Jeg har andetsteds omtalt, at anklagemyndigheden i årene efter straffelovens ikrafttræden opfattede fængsel på livstid som „en af retssikkerhedshensyn motiveret varig uskadelliggørelse“, der også kunne anvendes over for strafuenede tiltalte, og at denne opfattelse tiltrådtes af domstolene ved to skelsættende afgørelser (UfR 1936.23 (H) og UfR 1936.821 (Ø)).²¹⁾

Det er blot ikke let at se, hvad der i det enkelte tilfælde har bevæget anklagemyndigheden.

F. eks. nedlagde anklagemyndigheden i en af de her omhandlede sager, Vestre landsrets dom 12/6 1951 (VLT 1951.295), påstand om, at en mand, der havde gjort sig skyldig i forsøg på brandstiftelse, og som havde ombragt sin hustru og deres 3 børn, skulle anbringes i psykopatforvaring. Retten tog anklagemyndighedens påstand til følge.

Omvendt nedlagde anklagemyndigheden i en noget senere sag — der ikke indgår i det her gennemgåede materiale — påstand om, at

¹⁷⁾ Den i note 14 anførte dom: UfR 1951.1033 (H), hvor anklagemyndigheden iflg. retsbogsudskriften havde nedlagt påstand om „en langvarig straf af fængsel“. Ved Vestre landsrets dom 9/5 1951 blev udfaldet psykopatforvaring, hvorefter anklagemyndigheden påankede dommen til højesteret med påstand om „idømmelse af fængselsstraf“. Her blev udfaldet fængsel på livstid, dog dissenterede 1 af 9 dommere for at stadfæste landsrettens dom. — Dommen er kommenteret af O. I. Kaarsberg i NTFK 1954.223.

¹⁸⁾ ØLD 13/1 1947 (utrykt).

¹⁹⁾ Den i note 13 anførte dom: ØLD 7/3 1947 (utrykt).

²⁰⁾ Jfr. Waaben s. 87: „Domstolene antager formentlig at en dom til livsvarigt fængsel giver afgørelsen størst generalpræventiv virkning og (hvad der er mere hold i) at den stemmer bedst med den almindelige retsfølelse.“

²¹⁾ Festskrift til Hurwitz s. 285 ff.

en mand, der havde gjort sig skyldig i bedrageri og underslæb, og som ligeledes havde ombragt sin hustru og deres 3 børn, skulle idømmes fængsel på livstid. Og ved Roskilde kriminalrets dom 9/7 1957 (utrykt) toges anklagemyndighedens påstand til følge, selv om retslægerrådet om den pågældende havde udtalt: „Han er uegnet til påvirkning gennem straf, og faren for nye, farlige og uberegnelige handlinger er næppe ringe. Det må derfor tilrådes, at han anbringes i psykopathforvaring.“ Se nærmere RA 1957.12.

Et andet eksempel. I en anden af de her omhandlede sager, Vestre landsrets dom 24/8 1949 (utrykt), nedlagde anklagemyndigheden påstand om, at en kvinde, der havde ombragt sine forældre, skulle anbringes i psykopatforvaring. Retten tog anklagemyndighedens påstand til følge.

Omvendt nedlagde anklagemyndigheden i en noget senere sag — der ikke indgår i det her gennemgåede materiale — påstand om, at en mand, der ligeledes havde ombragt sine forældre, skulle idømmes fængsel på livstid. Og ved højesterets dom 13/10 1958 (UFR 1958.1133) toges anklagemyndighedens påstand til følge, selv om retslægerrådet om den pågældende havde udtalt: „Sigtede er efter Rådets skøn uegnet til påvirkning gennem straf, og således som hans karakterdefekt nu manifesterer sig, må han antages at frembyde en betydelig fare for retssikkerheden, idet han på konfliktsituationer vil kunne reagere med lignende handlinger. Det må tilrådes, at han anbringes i psykopatforvaring.“ Det skal her tilføjes, at den pågældende ved Østre landsrets dom 9/5 1958 var blevet henført under straffelovens § 17, men at udfaldet også her var blevet livsvarigt fængsel.

Og det må endelig ikke overses, at medens anklagemyndigheden (rigsadvokaten) har været frit stillet ved sin afgørelse, så har højesteret i en del af de retten forelagte sager været afskåret fra at anvende psykopatforvaring, idet tiltalte ved et nævningeting *ikke* var blevet henført under straffelovens § 17.²²⁾ Det må herved erindres, at spørgsmålet om, hvorvidt en af de i § 17, stk. 1, omhandlede tilstande forelå, den gang henhørte under nævningernes enekompetence.²³⁾

Sammenfatning:

I årene 1933—54 blev i alt 10 personer (9 mænd og 1 kvinde) — der alle på gerningstidspunktet var fyldt 18 år — idømt psykopatforvaring for fuldbyrdet manddrab.

I de samme år blev andre 10 personer (9 mænd og 1 kvinde) idømt fængsel på livstid for fuldbyrdet manddrab, uagtet rets-

²²⁾ UFR 1936.23, 1947.1027, 1949.1091, 1951.545 og 1954.461. — Se også UFR 1936.821 (Ø), hvor den tiltalte heller ikke blev henført under § 17, men denne dom blev ikke påanket til højesteret.

²³⁾ Dette blev først ændret ved lov nr. 164 af 31/5 1961.

lægerådet havde tilrådet, at de pågældende anbragtes i psykopatforvaring. 6 af disse personer blev ved domstolene end ikke henført under den i straffelovens § 17, stk. 1, omhandlede personkreds, og de resterende 4 — der henførtes under bestemmelsen i straffelovens § 17 — fandtes alle egnede til påvirkning gennem straf.

For de forvaredes vedkommende har interneringsperioden som oftest været kortere end for de livstidsdømtes vedkommende. Det må dog herved tages i betragtning, at medens alle de livstidsdømte har været „forvaringsemner“, så kan det omvendt ikke gøres gældende, at samtlige forvarede havde „kvalificeret sig“ til livsvarigt fængsel.

Af 8 prøvedskrevne psykopatforvarede er 2 recidiveret. Af 8 benådede livstidsdømte er 3 recidiveret. Ingen af de dømte er recidiveret til voldsforbrydelser endsige manddrab.

Det lader sig næppe afvise, at et moment af vilkårlighed kan have spillet ind ved sanktionsvalget.

Efterskrift:

I december 1972 har justitsministeren fremsat et lovforslag, der bl. a. indebærer, at forvaring foreslås ophævet i sin nuværende form. Tidsubestemt forvaring foreslås dog opretholdt, f. s. v. angår personer, som findes skyldige i visse meget grove forbrydelser. F. eks. skal en person, der findes skyldig i drab (eller drabsforsøg), fortsat kunne dømmes til forvaring, såfremt det „efter karakteren af det begåede forhold og oplysningerne om hans person, herunder navnlig om tidligere kriminalitet, må antages, at han frembyder nærliggende fare for andres liv, legeme, helbred eller frihed, og anvendelse af forvaring i stedet for fængsel findes påkrævet for at forebygge denne fare“. Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, at selv om der i den citerede bestemmelse ikke er optaget nogen psykiatrisk karakteristik af lovovertræderen, må det dog antages, at forvaring i det væsentlige vil finde anvendelse over for „personer, som er præget af udlalle karaktermæssige afvigelser“. Det forudsættes da også, at der opretholdes „fuldbyrdsformer, der bibeholder de bestående behandlingsformer for karaktermæssigt afvigende personer“.

Foranstående redegørelse for livsvarigt fængsel ctr. psykopatforvaring afgiver selvsagt ikke et tilstrækkeligt grundlag for en stillingtagen til det kriminalpolitiske spørgsmål, om forvaring bør opretholdes som en sanktionsmulighed over for drabs-

mænd.²⁴⁾ Jeg har beskæftiget mig med emnet uden tanke på den aktuelle kriminalpolitiske situation, og hensynet til mulighederne for at kunne foretage en efterundersøgelse har været afgørende for min materialeudvælgelse.

Når dette er sagt, kan jeg alligevel ikke tilbageholde en helt subjektiv kommentar til lovforslaget. For mig fremstår valget mellem livsvarigt fængsel og forvaring som et valg mellem Skylla og Charybdis. Og når det — som jeg nærmere har udviklet andetsteds²⁵⁾ — er min opfattelse, at livsvarigt fængsel bør afskaffes, så kan jeg naturligvis lige så lidt gå ind for, at der i form af tidsbestemt forvaring opretholdes et alternativ til fængsel på livstid.

Sv. Gram Jensen.

²⁴⁾ Der savnes jo f. eks. helt en fremstilling af domstolspraksis m. h. t. valget mellem livsvarigt fængsel og forvaring, f. s. v. angår tidsrummet 1955—72. En sådan fremstilling kan næppe gives på grundlag af trykte domme. I domssamlingerne vil sager, hvor udfaldet blev fængsel på livstid, formentlig være overrepræsenteret. Dette hænger sammen med, at samtlige højesteretsdomme bliver trykt, og at livstidssager oftest finder deres endelige afgørelse ved højesteret, hvorimod jeg antager, at drabssager, der er faldet ud til forvaring, ikke indbringes for højesteret i samme udstrækning. (Se hertil noterne 1 og 5: samtlige domme, hvorved psykopatiske drabsmænd blev idømt fængsel på livstid, var trykt, hvorimod kun halvdelen af forvaringsdommene i drabssager var optaget i domssamlingerne. Bemærk også, at kun en tredjedel af forvaringsdommene i tabel 1 er trykte domme). En del nyere domme er omtalt af Knud Waaben i den i note 1 anførte afhandling.

²⁵⁾ Juristen 1972 s. 489 ff. (s. 497 f.).